

#Vi måste prata

En del av
folkbildningen
vimasteprata.org

Vi Måste Prata

Folkbildning för demokrati

En dokumentation av
demokratikonferenser 2023–2024

Tillsammans för demokratin

Folkbildningen var redan från början en del av demokrati rörelsen i Sverige. Ett viktigt skäl att starta folkhögskolor och studieförbund var att stärka människors möjlighet att förstå och kunna påverka samhället. Många folkbildare var också aktivister som drev på för att rösträtten skulle omfatta alla – kvinnor som män.

Glöden för demokrati brinner lika klart nu som någonsin bland svenska folkbildare. Jag har verkligen stärkts i den övertygelsen efter att ha deltagit på alla demokratikonferenserna som ViMåstePrata har genomfört det gångna året.

Oavsett var i landet vi mötts har responsen varit stark. Varje gång har det varit stor uppslutning av engagerade men bekymrade folkbildare som mötts för att lära mer, tänka tillsammans och smida planer för att utveckla demokratin hemmavid.

För min del har fokus legat på de kommande statliga demokrativillkoren. Med start 2025 ska alla statliga bidrag omfattas av samma statliga demokrativillkor oavsett vilken myndighet som fördelar pengarna. Vi har gått igenom hur villkoren är uppbyggda, vänt och vridit på svåra begrepp som vem som är en företrädare och hur långt vårt ansvar sträcker sig, exempelvis för en extern talare på ett arrangemang. Vi har pratat om hur vi bör agera om det någonstans i våra omfattande verksamheter trots allt har skett en överträdelse av demokrativillkoren.

Klart är att det finns utmaningar med att jobba efter nya regelverk där det alltid finns osäkerhet, tolkningar och tillämpning. Men vi har också snabbt kunnat konstatera att vi i folkbildningen står väldigt väl rustade. Det gör vi för att demokratin är en så djupt integrerad del av folkbildningens historia. Det gör vi eftersom folkbildningens pedagogik och lärande är så demokratisk till sin karaktär. Det gör vi eftersom vi själva finns och verkar i demokratiskt styrda organisationer.

Vi gör det också för att vi själva drivit ett utvecklingsarbete vad gäller demokratifrågor inom Studieförbunden i samverkan. Vi har tagit fram en gemensam demokratiförklaring och lagt till delar i vår kvalitetskod om hur vi bättre ska jobba demokratistärkande och möta de risker som kan finnas i verksamheten.

Att mötas i dialog ger kraft. Våra samtal på konferenserna gör oss folkbildare bättre rustade att möta de ständigt nya och skiftande utmaningarna som demokratin i Sverige möter. Jag hoppas och tror att konferenserna gett mersmak och att folkbildare i hela landet kan träffas fler gånger för att utveckla det gemensamma demokratiarbetet. ●

David Samuelsson, generalsekreterare Studieförbunden.

Glöden för demokrati brinner lika klart nu som någonsin.

Inledning & avslutning

- 02 Tillsammans för demokratin
- 37 Önskelista till länsbildningsförbunden
- 38 Diskussionsfrågor
- 39 Vilka är vi?

04 Demokratikonferenser 2023–2024

- 06 Röster – om demokrati och folkbildning
- 08 Samverkansfika i Umeå
- 09 Gemensam styrka – och beslut om årlig konferens
- 10 Premiär för att bjuda in all studieförbundspersonal
- 11 Deltagarna om dagen
- 12 Fler röster
- 16 Vad fick vi med oss?
- 18 Samtal ger gemenskap
- 20 Blixtkonferens med politiska perspektiv
- 21 Krönika. Arboga: Folkbildare mobiliserar för demokratin

22 Vad händer nu?

- 24 Studieförbunden håller hårt i demokratiarbetet
- 26 "Demokrati och statliga villkor – hur går det ihop?"
- 27 Låt dialogen vara idealet
- 30 Folkbildningens avgörande roll i en tuff tid
- 31 Folkbildningens framtid stavas förankring – och ett bildningslyft
- 34 Boktips
- 35 Dra ett kort!
- 36 Boka en talare!

▲ Samtal och dialog vid demokrati-konferens på kulturhuset Tio14 i Falun.

▲ I Hudiksvall den 20 mars möttes folkbildare från hela Gävleborg på kulturhuset.

Folkbildningens demokrati- konferenser 2023–2024

Deltagare och lokala arrangörer berättar om hur de upplevde konferenserna, och vad de fick med sig. Vi har dokumenterat möten och samtal från Luleå till Eslöv.

Handling
mod och

-Folkbildningen som

GÄVLEBORGS
LÄNSBILDNINGSFÖRBUND

ngsutrymme, i gemenskap

n demokratibärare i en oviss tid

#Vi

GÄVLEBORO
LÄNSBILDNINGSFÖRM

#studie
för
den
S
sveri

Röster – om demokrati och folkbildning

Folkbildningen är viktig för demokrati, för att den decentraliserar makt.

MALIN MALM,
FOLKBILDNING VÄSTERBOTTEN
DEMOKRATIKONFERENS UMEÅ
14 NOVEMBER 2023

Folkbildningen är viktig för den inre utvecklingen och för att förvalta sin kunskap, på sitt sätt. Man kan lära sig hur mycket som helst, men om man inte tror att man har förmågan, eller vet hur man ska använda sig av den här kunskapen, då är det nästan värdelöst. Det är viktigt att man känner, vi kan göra det här tillsammans!

NORA KHALIL,
FÖRFATTARE OCH LÄRARE
DEMOKRATIKONFERENS ARBOGA
3 OKTOBER 2024

Jag tror folkbildningen är den största demokratiskolan vi har i Sverige.

NINA CHRISTOFFERSSON,
STUDIEFRÅMJEDET
DEMOKRATIKONFERENS
FALUN 5 JUNI 2024.

▲ I Uppsala genomfördes konferensen i Studieförbundet Vuxenskolornas lokaler.

◀ Gruppsamtal mellan studieförbundsanställda när Skånes studieförbund i samverkan (Sisam) genomförde demokratikonferens på medborgarhuset i Eslöv tillsammans med ViMåstePrata.

Svensk demokrati hade inte funnits utan folkbildningen.

MARIA LEISSNER, POLITIKER (L)
DEMOKRATIKONFERENS KARLSKRONA 27 MAJ 2024

En utvecklingsbar del är att hitta demokratin i det lilla, det vardagsnära. Där kan studieförbunden göra en insats, precis som för över hundra år sedan.

MATTIAS ROSDAHL, NBV
DEMOKRATIKONFERENS LULEÅ 15 OKTOBER 2024

▲ Maria Leissner diplomat och politiker (L) höll ett pass om demokratins utmaningar och hur vi möter dem under konferensen på Marinmuseum i Karlskrona, Blekinge.

Demokrati är komplex, den kräver mycket av oss – och det behöver vi öva. Och det kan vi hjälpa till med, i folkbildningen.

MARIA OTTOSSON, DRAMAPEDAGOG
DEMOKRATIKONFERENS KARLSKRONA
27 MAJ 2024

Det viktiga är att vi bjuder på en känsla av inkludering, av delaktighet. En känsla och möjlighet att kunna påverka det lilla samhälle där man verkar och vistas.

LUCA ANIC, STUDIEFRÅMJEDET
DEMOKRATIKONFERENS UMEÅ 14 NOVEMBER 2023

Vill du se filmklipp från våra konferenser om folkbildning och demokrati?
Följ QR-koden:

Samverkansfika i Umeå

I Umeå har ett nytt samarbete uppstått mellan studieförbunden Bilda och Medborgarskolan. Där bubblar samtal på samverkansfika, om hur de på olika sätt kan samverka och stärka demokratin – tillsammans.

Initiativtagarna Kristoffer Fredriksson och Åsa Lindström bestämde sig för att dra ihop kollegorna för att titta på ViMåstePratas demokrati-frukostar ihop. Temat för den första frukosten var gangsterrap.

Mer samarbete än tidigare

Studieförbunden står inför stora utmaningar, inte minst på grund av de omfattande nedskärningar som regeringen klubbade häromveckan. I tuffa tider är det viktigt att stå starka tillsammans. Det har Kristoffer från Bilda och Åsa som jobbar på Medborgarskolan tagit fasta på. De är överens om att det funnits visst motstånd mot samarbete mellan studieförbund tidigare.

– Skälet till att samverkan inte uppmuntrats har mycket handlat om hur systemet för att rapportera verksamhet sett ut, säger Kristoffer.

– Den samverkan som funnits länge är oftast inom vissa verksamhetsområden som exempelvis musik eller integration. På vårt samverkansfika är hela arbetslaget med, oavsett vilka områden vi jobbar inom. Det ger en annan känsla, fortsätter Åsa.

En effekt av ViMåstePrata

Idén med samverkansfika kom när Åsa var med i planeringen av en regional demokratikonferens. Hon ville berätta om ett gott exempel på hur studieförbund kan samverka och tog kontakt med Kristoffer som sa ja på fläcken. Att de båda studieförbunden är grannar under-

lättade såklart. Första fiket bjöd Bilda på.

– Det var fint, otvunget. Det kändes som vi hade ett bra öppet samtalsklimat, berättar Åsa.

– Bilda och Medborgarskolan är väldigt olika som studieförbund och det finns mycket att upptäcka hos varandra. Bara att vara i varandras lokaler är stort. Lokalerna säger mycket om våra särarter, fortsätter Kristoffer.

De har ännu inte bestämt något om ytterligare samarbete, men ser många möjligheter inte minst inom demokratiområdet, som engagerar Åsa och Kristoffer extra mycket. Sedan skulle det såklart gå att samarbeta kring praktiska saker som lokaler, i synnerhet när man måste se över utgifterna.

”Vi har tagit demokrati för givet”

Att ha gemensamma utbildningar för personal är en annan idé.

– Demokratifrågorna är ett viktigt område där vi har skäl att sam-

arbeta. Vi har tagit demokratin för givet och därför har det varit svårt att engagera folk runt det. Nu finns det ett tryck att jobba med demokrati inte minst från bidragsgivare och beslutsfattare. Folkbildningen behöver gemensamt sätta en agenda för hur vi vill arbeta med demokratifrågor, menar Kristoffer.

Åsa håller med:

– Att göra gemensamma satsningar för att få kraft i frågorna är viktigt.

Hur samarbetet utvecklar sig är inte bestämt utan det får växa fram. En viktig förutsättning är att det finns människor som är engagerade i en fråga eller ett område, för att det ska bli något.

Duon är överens om att det finns många skäl att samarbeta och många områden att verka tillsammans på. Man vill bland annat föra in demokratin tydligare i befintliga sammanhang, till exempel i samtalen på skoter- eller stickkursen. ●

I Umeå genomförde Folkbildning Västerbotten och ViMåstePrata konferensen på Strömbäcks folkhögskola.

Ann-Sofie Sterio Sjöström och Jan Ekebjär, Dalarnas bildningsförbund, var med och planerade konferensen i Falun.

Gemensam styrka – och beslut om årlig konferens

Från Blekinge rapporterar Sara Högelius att det blev en lyckad demokratikonferens med många engagerade deltagare och kreativa arbetssätt. Länsbildningsförbundet beslöt sedan att ha en årlig konferens, och man samtalar om andra samarbeten och projekt på tema demokrati.

Sara är övergripande verksamhetsansvarig på Blekinge Läns Bildningsförbund och arbetar i första hand med folkbildningsfrågor, inklusive regional samverkan gentemot regionala institutioner. Hon menar att ViMåstePrata har gjort avtryck:

”Syftet med att hålla konferensen var att visa på vår gemensamma styrka. Alla delar av folkbildningen

var representerade och vi fick även lite media.”

Apropå folkbildningens kraftsamling för demokrati så ser hon behov av en aktör som tar sig an de grundläggande demokratifrågorna.

”Jag tycker att vi ska ta på oss ledartröjan och samla alla aktörer som på riktigt vill värna om demokratin. Folkbildningen har verktygen, kunskapen och arenorna för att driva processen framåt”, skriver Sara Högelius efter demokratikonferensen i Blekinge.

”Jag tror att vi ska visa vägen. Bjuda in journalistförbundet, fredsrörelsen, MR-organisationer för att tillsammans nå ut för att mobilisera kring vikten av ett samhälle som vilar på demokratiska grunder.” ●

Jag tycker att vi ska ta på oss ledartröjan och samla alla aktörer som på riktigt vill värna om demokratin.

SARA HÖGELIUS,
BLEKINGE LÄNS
BILDNINGS-
FÖRBUND
DEMOKRATI-
KONFERENS
KARLSKRONA
27 MAJ 2024

Fördel folkbildning

Carin Aronsson från Studieförbunden Vuxenskolan om folkbildningens styrkor när det handlar om att ta sig an kommande samhällsutmaningar:

- Vi är snabbfotade och vi når ut till många människor utan lång startsträcka.
- Vi möjliggör att människor med olika bakgrund och åsikter kan träffas.
- Vi är bra på bildning.
- Vi står för inkludering och delaktighet.
- Vi finns i hela landet.

*Demokrati-
frågorna är ett
viktigt område
där vi har skäl
att samarbeta.*

KRISTOFFER FREDRIKSSON, BILDA

550

Så många personer deltog totalt på de nio demokratikonferenserna som arrangerades i hela landet.

Karta.

Från norr till söder

De nio orter som hade demokratikonferenser var:
Luleå, Umeå, Hudiksvall, Falun, Uppsala, Arboga, Stockholm, Karlskrona och Eslöv.

Intervju.

Demokrati på agendan – och fortsatta samtal i studiecirkel

Den studieförbundsgemensamma konferensen i Uppsala i april 2024 var välbesökt och uppskattad. Intressanta och kunniga personer medverkade. Deltagarna var mycket nöjda med dagen.

– Att få ägna en hel dag åt att skaffa mer kunskap och föra dialog med folkbildningskollegor om viktiga demokratifrågor var fint, kommenterar Carin Aronsson från Studieförbundet Vuxenskolan som var med och arrangerade, och fortsätter:

– Jag tror att konferensen skapade en ännu större insikt om hur viktiga demokratifrågorna är för oss alla. Och vi började prata om hur vi kan samverka mer inom studieförbunden framöver.

På frågan om vilka utmaningar som finns för demokratin svarar Carin Aronsson att en utmaning är vår tro på att demokrati är något vi har evigt, och att den inte kan hotas. Det kan lätt hända att vi tar demokratin för givet, vilket leder till alltför oengagerade och godtrogna människor som inte ser risker och står upp för demokratins värden förrän det är för sent.

I Uppsala fortsatte samverkan om demokratifrågorna direkt efter demokratikonferensen. Till exempel i studiecirkeln ”Varför värna om demokratin?”. Och ett arrangemang som genomfördes i september med rubriken ”Är demokratin hotad? – en kväll om demokratins framväxt och framtid”. Kvällen var ett samarbete mellan Folkuniversitetet, Sensus och Studieförbundet Vuxenskolan tillsammans med Humanisterna. Samtalet genomfördes med stöd av stimulansmedel från ViMåstePrata. Medverkande gjorde bland annat journalisten Jan Scherman.

– Ett fint samarbete kring en välbesökt, intressant och givande kväll, säger Carin. ●

Premiär för att bjuda in all studieförbundspersonal

Jon-Erik Flodin från ABF Gävleborg var med och arrangerade demokratikonferensen den 20 mars i Hudiksvall. Han ser att ett ökat samarbete mellan studieförbunden är vägen framöver, och att det är viktigt att det prioriteras av alla förbund trots nedskärningar.

● Här svarar Jon-Erik på ett par frågor: Vad gav konferensen? Hur ser du på kommande demokratiutmaningar?

”Konferensen gav avtryck. Det var bland annat första gången som all personal från samtliga studieförbund bjöds in till ett gemensamt arrangemang. Nu kom inte all personal och något förbund uteblev, men vi var ändå majoriteten av de anställda och det om något var något extra. Samtalen personalen emellan var nästa del som många upplevde var givande. Även om man jobbar åt olika förbund så var demokratiutmaningarna de samma. Konferensen var inspirerande för att den gav en känsla av gemensamma utmaningar och mål studieförbunden emellan, snarare än att vi är konkurrenter.”

”Det som framkom från utvärderingarna var att man gärna ses mer mellan de olika studieförbunden, och styrelsen för länsbildningsförbundet håller med.”

”Just nu så måste vi få tillbaka allmänhetens förtroende för studieförbunden och folkbildningen som en demokratibärande kraft i samhället.

Våra lokala och regionala politiker behöver folkbildas och det är bara vi själva som kan se till att det sker. Den resan har vi redan påbörjat i Gävleborg men den är långt ifrån över. Men som vanligt så styr politiken efter den allmänna opinionen så ska man påverka politiken så måste vi ha allmänheten med oss och som vanligt så jobbar folkbildningen genom folket, så den uppgiften torde inte vara någon nyhet, men lika självklart som det är för oss, lika svårt är det uppdraget. Hur arbetar vi brett utan att för den skull försvinna i det allmänna bruset? För att sticka ut och synas behöver man arbeta smalt och vasst. Att våga satsa på nya idéer i en tid då vi får mindre anslag är svårt men avgörande.”

”Men det räcker inte med att fokusera på politiken. Vi behöver arbeta mer med den yngre generationen. Folkbildningen och studieförbunden är helt främmande för, jag skulle säga, majoriteten av den yngre generationen ända upp till 30-års-strecket. Ska vi fortsätta att vara relevanta för demokratiutvecklingen i sin helhet, så måste vi se det och börja agera där efter.” ●

Jon-Erik Flodin, ordförande för Gävleborgs länsbildningsförbund, i dialog med studieförbunds-kollegor på konferensen i Hudiksvall.

Deltagarna om dagen

Ingen konferens utan feedback. Utöver de grupparbeten där man smidde och samlade fortsatta planer så gjorde deltagarna en individuell utvärdering.

● Det var totalt omkring 550 personer som deltog vid konferenserna och 211 som svarade på utvärderingen. Av dessa ansåg 202 att den konferens som de deltog på var bra eller utmärkt, 8 höll sig neutrala och en angav att den var dålig. Sammanfattningsvis var det en nöjd skara på de sammanlagt nio olika arrangemangen.

Uppskattat innehåll

Innehållet verkar ha passat som handen i handsken. De flesta som svarade på frågan om vilka ämnen ViMåstePrata ska lyfta angav att de tycker att ämnena redan är relevanta. Det fanns desto fler tankar om vad de själva ville syssla med efter konferensen, och vad de önskar av sitt regionala länsbildningsförbund.

Möten mellan folkbildare leder till spännande samtal.

Tips!
Läs mer om vad deltagarna vill att länsbildningsförbunden gör mer av på s. 37.

Det fanns stor variation i vilka programpunkter som uppskattades mest. Jan Scherman nämndes vid namn flera gånger, programpunkter som "Folkbildningens omvärld i gungning" och "Demokratiutmaningar och handlingsplan framåt" nämndes några gånger vardera.

Ett par personer kritiserade praktiska detaljer, och även om de var i minoritet kan de vara intressanta för framtida arrangörer att känna till, för att öka tillgängligheten. Den ena kritiken rörde lokalerna och den andra schemat, nämligen invändningar mot obekväma stolar och långdragna programpunkter.

Demokratikonferensernas funktion

Många av deltagarna lyfter fram behovet av fler plattformar där olika studieförbund och organisationer kan mötas och samarbeta. Det är tydligt att deltagarna ser nätverkande och utbyte mellan olika organisationer som en nyckel till framgång för att främja demokrati och folkbildning.

Många vill bidra

I utvärderingarna uttrycker deltagarna en stark personlig vilja att själva bidra till folkbildning och demokrati. Många beskriver konkreta steg de planerar att ta, som att "sprida kunskap till sin omgivning", "vara påläst", eller att "fortsätta arbeta för mångfald". Flera personer anger att de vill sprida kunskapen om folkbildning och demokrati vidare, både i sina nätverk och i vardagliga samtal. Vissa nämnde också att de kan bli bättre på att hålla sig informerade och vara pålästa.

Engagemanget uttrycktes både på en personlig nivå och genom att föreslå fler initiativ från länsbildningsförbunden. ●

Utvärderingarna gjordes med samma frågor på de nio demokratikonferenserna, svaren samlades i Excel och sammanställdes innehållsmässigt av Chat GPT, oktober 2024. Redaktör: Anna Morin.

Fler röster – om demokrati och folkbildning

Folkbildningen för oss samman i samma rum. För att byta och bryta åsikter och lyssna aktivt på varandra. Och det är ju en grundläggande förutsättning för demokrati.

MATHIAS ROOS, RF-SISU BLEKINGE
DEMOKRATIKONFERENS KARLSKRONA 27 MAJ 2024

Det är som små mini-demokratier i varenda kommun. Det är ett unikt system och många utomlands tittar avundsjukt på oss. Det har varit nyckeln till hela välfärden.

MONICA DEGER, SKÅNES
STUDIEFÖRBUND I SAMVERKAN
DEMOKRATIKONFERENS ESLÖV
13 JUNI 2024

Omvärlden bevisar att demokrati inte är självklarhet. Folkbildningen fyller en jätteviktig funktion för att vi ska kunna ha samma förutsättningar och nå jämställdhet i vårt samhälle.

VIKTOR JOHANSSON,
STUDIEFRÅMJANDET
DEMOKRATIKONFERENS FALUN
5 JUNI 2024

Studieförbunden och folkhögskolorna finns där, ibland lite osynligt, och håller upp infrastrukturen för vårt civilsamhälle och föreningsliv – och därmed också vår demokrati.

THOR RUTGERSSON,
FOLKBILDNINGSRÅDET
DEMOKRATIKONFERENS UPPSALA
11 APRIL 2024

Vi ska prata om folkbildningens framtid och utmaningar.

DANIEL BERGMAN (M),
STYRELSELEDAMOT MEDBORGARSKOLAN
DEMOKRATIKONFERENS LULEÅ 15 OKTOBER 2024

*Obildade medborgare
som inte har någon koll
är ju jättelätta att lura.*

MARIT BERGMAN, ARTIST

DEMOKRATIKONFERENS UPPSALA 11 APRIL 2024

Särskilt konsten och kulturen, men även annan typ av bildning, kan få en att glömma nuet och tänka att framtiden kan se ut nästan hur som helst. Och vad är demokrati om man inte får drömma om framtiden?

KRISTINA LINDQVIST, JOURNALIST
DEMOKRATIKONFERENS ESLÖV 13 JUNI 2024

14

Demokrati och folkbildning hör ihop, det går inte att tänka sig det ena utan det andra. Just nu befinner vi oss i ett läge där demokratin är allvarligt hotad. Då är det viktigt att folkbilda om demokrati.

NIKLAS HILL, FORSKARE OCH FÖRLAGSCHEF
DEMOKRATIKONFERENS ESLÖV 13 JUNI 2024

På andra ställen är det oftast någon som har en agenda där man ska berätta för någon hur det ligger till. Inom folkbildningen kan man tillsammans komma fram till vad man tycker och var man står och respektera varandras åsikter – och det är ju demokrati.

PETER HOLMSTEDT, BILDNINGSFÖRBUNDET DALARNA
DEMOKRATIKONFERENS FALUN 5 JUNI 2024

◀ ViMåstePratas dialogkort användes som uppvärmning vid alla regionala demokratikonferenser.

Jag tycker att folkbildningen är viktig både som bärare och utvecklare av demokratin. Inte minst för att man finns i hela landet, och man når ut till de grupper som är allra mest marginaliserade. Man har möjlighet att via mötesplatser och plattformar säkerställa att personers funktionsnedsättning är inkluderade i demokratin, man har möjlighet att få till möten som kanske inte skulle mötas annars, och få till samtal som kanske aldrig annars hade förts.

HANNA GERDES,
MÄNNISKORÄTTSJURIST
DEMOKRATI-
KONFERENS UMEÅ
14 NOVEMBER 2023

Vi ser runt omkring i världen att demokratifrågan blir ifrågasatt. Där har vi studieförbundet en stor roll att fylla, att berätta historien och bilda människor som inte riktigt vet...vad är demokrati? Vad innebär demokrati? Kan jag göra som jag vill? Har jag en rättighet? Har jag ett ansvar?

AGNETA WIKLUND-
HEDBERG,
STUDIEFÖRBUNDET
VUXENSKOLAN
DEMOKRATIKONFERENS
HUDIKSVALL
20 MARS 2024

Den demokratiska processen sker lokalt, och där möjliggör vi för små och stora föreningar att jobba demokratiskt. Jag skulle säga att det demokratiska arbetet sker dagligen.

HIWA KASEM, STUDIEFRÅM.JANDET
DEMOKRATIKONFERENS HUDIKSVALL
20 MARS 2024

Demokrati är inte bara ett parlamentariskt system, utan det är något som byggs underifrån. Människor måste kunna hitta sin röst, hitta varandra, organisera sig kring saker man tycker är viktiga – och här tror jag att vi i folkbildningen kan spela en jättestor roll.

KRISTOFFER FREDRIKSSON, BILDA
DEMOKRATIKONFERENS UMEÅ 14 NOVEMBER 2023

Vi måste också definiera vad som är folket i folkbildning. För om vi inte gör det så kommer vi bara gynna och skapa folkbildning i en homogen grupp. Det är min mission – att öppna upp för fler!

LINNEA MANZANARES, FOLKTEATERN GÄVLEBORG
DEMOKRATIKONFERENS HUDIKSVALL 20 MARS 2024

Vad fick vi med oss?

Folkbildningen behövs! För att skapa goda samtal, motverka segregation och bjuda på folkbildningsnachos. Utmaningar och lösningar diskuterades på nio demokratikonferenser runt om i landet.

En pigg idé från de sammanlagt nio demokratikonferenserna var att införa föreningskunskap i skolan. Via grundskola och gymnasieskola finns möjligheten att nå alla barn och unga med hur de kan organisera sig demokratiskt.

På konferensen i Falun kom förslaget att högstadies elever ska få uppgiften att starta en förening. Att jämföra med att många ungdomar idag lär sig om att starta företag och göra en affärsplan i skolan. Med föreningskunskap på schemat skulle fler unga ha möjlighet att starta något nytt. Det skulle också göra att ungdomar har på fötterna i de fall man vill engagera sig i befintliga rörelser.

Gävleborgs deltagare lyfte vikten av att öka kunskap om föreningar i låga åldrar. Och i Karlskrona nämndes vikten av att skapa hopp redan i förskolan!

Problem och utmaningar

På konferenserna jobbade man folkbildningsmässigt med en handlingsplan för lösa demokratiutmaningar: först identifierades problem och sedan diskuterades lösningar i mindre grupper. Så vilka problem i dagens demokrati såg deltagarna?

Segregation, polarisering mellan grupper och spridning av desinformation var saker som listades. Ytterligare utmaningar för demokratin handlade bland annat om låg utbildningsnivå, att det gemensamma vetandet krymper, avsaknad av framtidsstro, brist på självorganisering och modiga ledare.

För varje demokratiutmaning kunde deltagarna se att folkbildningen har en roll och att studieförbunden kan bidra till lösningar.

Från kund till medskapare

Många av samtalen om demokratiutmaning kom in på engagemang, och att engagera fler i sin egen bildningsresa och visa på möjligheten att vara aktiv i samhället. Att man inte ska beställa en kunskapsvara och sedan konsumera den, utan gå från kund till medskapare.

Idéer för att komma till en mer demokratisk syn på lärande och engagemang var att guida fler till föreningar som redan har en livlig verksamhet, att visa på mervärdet i att engagera sig och öppna dörrar och bjuda in fler, till exempel i format som kommunala medborgardialoger. Även att studieförbunden måste anpassa sig till den efterfrågan som människor kommer med till dem, och på så sätt visa att varje person kan bidra till förändring av folkbildningen i praktiken.

Idéer för att bryta segregationen

Folkbildarna ville bryta dagens segregation genom att nå nya deltagare med olika bakgrund och från olika håll i samhället. Många formulerade en vilja att utvecklas och bli mer lättillgängliga för de som inte nås idag. Några lösningar:

- Musik skapar möten, alla kan mötas där.
- Tänk på språkbruket så att fler känner sig inkluderade.
- Skapa mötesplatser, även för grupper som inte möter varandra annars.
- Öva på att lyssna på varandra med respekt.
- Åk runt till olika platser och jobba uppsökande.
- Skapa dialog i en hel närmiljö och region.
- Utgå från behoven hos dem vi möter.
- Analysera var folkbildningen inte når och varför, för att ta avstamp till förändring.
- Möta rädslor med fakta och kunskap i civillurage och källkritik.

Lära mer om demokrati

En ökad kunskapsnivå kan ge både självkänsla och hindra desinformation. Konferensdeltagarna ville se studier i civillurage, källkritik och tidens stora, existentiella frågor, samt utbilda fler demokratiambassadörer. För att lära mer om demokrati krävs ledare som även kan ta de svåra samtalen.

Formen för studier är också viktig, tyckte deltagarna: Att göra lärandet roligt. Nå ut genom att göra oväntade samarbeten. Ett roligt förslag var att knacka dörr och komma med folkbildningsnachos. Att involvera fler unga i planeringen av verksamheten skulle leda till att studieförbunden erbjuder relevanta aktiviteter för fler.

Ett praktiskt exempel kom från Skånes studieförbund i samverkan, Sisam. De är ett länsbildningsförbund som inventerar alla nio studieförbundens metoder för att identifiera vilka metoder och verksamheter som gett bäst resultat för att främja demokrati.

Stad och land

Ytterligare en utmaning var skillnaden mellan livet i en centralort och på landsbygden. I samtalen lyfte deltagarna vikten av att nå ut överallt, vilket är möjligt idag genom att jobba digitalt och även nyttja lokaler som står tomma och utan verksamhet. Att genomföra bildnings-turnéer, att vara mobil och ta sig dit folk finns, var en annan kreativ idé.

Att nå alla i hela landet blir allt svårare när de ekonomiska resurserna minskar. Lösningar kan vara ökad dialog med politiken och andra samarbetspartner som kan bidra ekonomiskt, och ytterligare samverkan mellan folkbildningens aktörer.

Kunskapsbrist om folkbildning – även hos politiker

Det fanns många konkreta förslag för att ”hylla det osynliga som håller ihop samhället” som Marit Bergman uttryckte det på konferensen i Uppsala. Helt enkelt att åtgärda den kunskapsbrist som finns hos många i Sverige om folkbildningens kraft.

Bland förslagen fanns att skapa gemensamma material för studieförbunden, ta hjälp av kända personer som brinner för folkbildning att dela sina berättelser, marknadsföra studiecirkeln USP – unika kvaliteter och konkurrenskraft, att ha workshoppar om föreningslivets möjligheter, arbeta med storytelling och kontakta media.

En idé var att samlas under hashtag: #jagharvaritmediestudiecirkelhardu?

Deltagare på flera av konferenserna menade att minskade anslag till studieförbunden måste mötas med argumentation om att folkbildningen är en livsviktig infrastruktur i samhället. Att man genererar möten och samtal som motverkar antidemokratiska krafter. Synliggöra att folkbildningen är och varit lösningen för att möta många samhällsutmaningar. Att en hög bildningsnivå och aktiva medborgare går hand i hand. Att fortsätta folkbilda om folkbildningen.

Samarbete mellan folkbildningens aktörer

Något som var tydligt bland deltagarna var glädjen över nya kontakter och möjligheter. Att sätta demokrati på agendan en dag gav mersmak, liksom att arrangera saker tillsammans. ”Att vara bjussiga” kom upp som förslag på förhållningssätt, liksom att skapa nya lokala nätverk.

En grupp kom med en uppmaning för samarbete, både mellan studieförbund och för dem man möter i sin verksamhet: Håll det goda samtalet levande och var nyfikna på varandra! ●

En panel bestående av politiker och folkbildare medan deltagarna satt runt om under konferensen i Luleå.

FOTO: JONAS TORPE JOELSON

Hylla det osynliga som håller ihop samhället

MARIT BERGMAN
DEMOKRATIKONFERENS UPPSALA
11 APRIL 2024

Samtal ger gemenskap

En blick, en röst, ett samtal att bära med sig under lång tid. Demokratikonferenserna var forum för intressanta och ibland utmanande möten. ViMåstePrata tackar alla lokala arrangörer som gjorde det så bra. Vi minns dem tillsammans med glädje, här med bilder från demokratikonferenser 2023–2024.

▲ Hanna Gerdes föreläste och bjöd in till samtal om demokrati och mänskliga rättigheter på Strömbäcks folkhögskola när Folkbildning Västerbotten arrangerade demokratikonferens med ViMåstePrata.

▼ I Karlskrona gestaltade deltagarna sitt studieförbunds särart i en kreativ pysselverkstad.

▲ Grupparbete med fokus på att lösa demokratiutmaningar, i Falun.

◀ På varje konferens har deltagarna identifierat demokratiutmaningar. Här funderar deltagarna över lösningar på utmaningar i Gävleborg vid konferensen i Hudiksvall.

I september 2023 fick studieförbunden besked om att stora nedskärningar av statsbidraget väntade. Det fick ViMåstePrata att raskt dra ihop en "blixtkonferens" för att skapa en möjlighet att prata om vad detta skulle innebära för demokratin.

Blixtkonferens med politiska perspektiv

Den 25 oktober 2023 samlades folkbildare och andra intresserade på Stockholms stadsmuseum för att lyssna och samtala om förutsättningarna för demokratin och för folkbildningen.

En del av bakgrunden till mötet var regeringens aviserade nedskärningar för studieförbunden kommande tre år.

Politiska perspektiv på folkbildning

Dagen inleddes med Anna Ekström som både är ordförande för ABF Stockholm och Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation samt före detta utbildningsminister (S) och Ulrika Schenström, vd för Fores, som gav en mörk lägesbild. Båda uppmanade till att kroka arm för den fria bildningen och för demokratin.

"Alla som tycker det här är viktigt måste hålla ihop, oavsett politisk färg", sa Ulrika Schenström.

Kampanjen Studieförbunden samlar Sverige

Branschorganisationen Studieförbundens generalsekreterare David Samuelsson gav omvärldsbild ur studieförbundens perspektiv. Därefter intog kampanjen #stu-

dieförbundensamlarsverige scenen för att berätta om hur arbetet med kampanjen mot nedskärningarna går. Jonas Torpe Joelsson, Studieförbunden i samverkan, Lisa Greve från Studieförbundet Vuxenskolan och Wilhelm Blixt, Sensus, representerade kampanjen.

I ett filmklipp från dagen sa Anna Ekström: "Folkbildningens betydelse handlar dels om att en bildad befolkning är ett väldigt viktigt värn mot populism och mot beslut som inte är underbyggda av fakta utan av rykten eller rädslor. Men folkbildningen är också en massa fria och frivilliga organisationer – och vi behöver starka folk-rörelser och ett starkt civilsamhälle i Sverige."

Forskare om gräsrotter

Efter fiket gav Katrin Uba, universitetslektor vid Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet, en bild av hur gräsrotsengagemang och annat ideellt engagemang ser ut idag. Publiken fick möjlighet att diskutera hur de kan lyfta initiativ från gräsrotter. Konferensdeltagarna beskrev också på vykort hur de ska agera framåt för att stötta demokratin och folkbildningen.

Konferensen avslutades med vacker musik på accordion av Jerry Adbo. ●

Arboga: Folkbildare mobiliserar för demokratin

Jan Scherman

Det är Länsbildningsförbunden i Örebro och Västmanlands län som kallat till konferens för att diskutera hoten mot vår demokrati.

120 folkbildare på plats i Medborgarhuset med stor biosalong. Temat är mod. Våga säga ifrån när det nya normala har blivit hat och hot. När det blivit vardag att nya lagar inskränker våra fri- och rättigheter. Och folkbildningen blir av med hundratals miljoner i den budget som säljs in med orden att alla kommer att bli "rikare och tryggare".

På Arboga möte visade jag klipp från min film "Make Democracy Great Again". Men jag började med att fråga om någon var med på Jimmie Åkessons bröllopsfest.

Skratt i lokalen. Svaret var så klart – ingen.

På Arboga möte pratade besökarna om normaliseringen av det antidemokratiska. Man diskuterade nynazisterna och deras ökade aktiviteter med attacker mot politiska möten. Hat och hot på nätet. Och hur polariseringen drivs på, bland annat av partiledare som bjuder in mc-gång till sitt bröllop.

Mohamed Shakour Gutale från Örebro var på Arboga möte. Han tänkte på en annan sida av normaliseringen.

Mohamed har några år kvar till 30. Han begärde ordet och ställde sin fråga:

– Är det vårt fel att demokratin är hotad, alltså vi invandrare. Är det vårt fel?

Jag tappade min inre balans. Tystnade.

Så långt har normaliseringens skuldbeläggning gått att en ung kille från Örebro undrar om det är hans fel att demokratin pressas tillbaka med inskränkningar i yttrandefriheten, hårdare styrning av public service. Snart angiverlagstiftning.

Det är ju detta Mohamed hör och ser.

Jag återfick talförmågan och tog till orda. Sade till Mohamed att Sverige sedan urminnes tider är ett invandringens land. Utan dem som kom hit och som kommer hit hade vi inte varit det vi är. Stort tack för att ni hela tiden genom seklernas gång varit med och byggt Sverige! Vårt gemensamma land.

Mohamed fick ett lättat leende på sina läppar.

Arboga möte hölls 1435 och anses vara det första

Folkbildare som höjer sina röster för ett samhälle med tillit och gemenskap. Detta inger optimism.

riksdagsmötet. Trots att det bara var de elitiskt självvalda som möttes – adel, präster och borgare. Utan representanter för bönderna. Nästan 600 år senare och ett nytt Arboga möte i oktober 2024 så handlar det om att försvara demokratin och slå vakt om den folkvalda riksdagens lagstiftande makt.

Det kändes som Arboga möte blev en helt annan slags fest, en engagerande sammankomst med idel demokrater bland gästerna. Folkbildare som höjer sina röster för ett samhälle med tillit och gemenskap.

Detta inger optimism.

När jag lämnade Medborgarhuset i Arboga var det flera som kom fram och sade att de fått ny energi.

Tummen upp för Länsbildningsförbunden i Örebro och Västmanlands län som ordnade detta nya Arboga möte! ●

Jan Scherman, journalist och debattör.

Jan Scherman pratade bland annat utifrån sin film Make Democracy Great Again på medborgarhuset i Arboga varvat med engagerade samtal mellan deltagarna.

Efter Demokratikonferensen i Arboga skrev Jan Scherman en krönika i Tisdagsklubbens nyhetsbrev, ett initiativ av Anna Ekström, David Lega, Cecilia Malmström, Jan Scherman och Ulrica Schenström. Vi har fått tillåtelse att publicera krönikan i en något nedkortad version på grund av sidutrymmet.

▲ Livlig dialog på kulturhuset Tio14 i Falun.

Vad händer nu?

Forskare, ledare och tankesmedjor ger sina framtidsspaningar om folkbildning om demokrati. Idéer och tips från ViMåstePrata om fortsatta samtal.

Studieförbunden håller hårt i demokratiarbetet

Demokratisamtalen hos folkbildningen har ökat i styrka det senaste året, blivit mer synliga och högljudda. ViMåste-Prata bad studieförbundens rektorer berätta om fortsatta initiativ för demokrati.

Vad händer i framtiden? Exempel på konkreta aktiviteter och övergripande målsättningar presenteras här – läs om delar av de nio studieförbundens kommande demokratiarbete.

Demokrati genom musik och teater

De nio studieförbunden vill fortsätta med musik på olika sätt och vis. Såhär skriver Samuel Gustafsson, förbundsrektor på Studieförbundet Bilda: "I Bilda vet vi att varje studiecirkel i sig är ett demokrati bygge. Det gäller inte minst för den stora kulturverksamheten kring pop, rock, kör och folkmusik. Den är viktig i Bilda och vi tror att den kommer prägla vårt studieförbund även i framtiden. När en grupp tonåringar kommer samman för att spela tillsammans, skriva låtar och förbereda sig för sin första spelning växer de som människor, men också som medborgare." NBV har ett kreativt samarbete med SOM-institutet inom deras demokratiforskning. I samverkan med teaterstudiecirkel sätter man upp improvisationsföreställningen "Förtroendekapitalisterna – en talkshow" över hela Sverige.

Sprida ringar på vattnet

Något samtliga studieförbund vill göra och utveckla i framtiden är att lyfta demokratifrågan i det offentliga rummet. Medborgarskolan delar sedan 2022 ut demo-

kratipriset Droppen.

Nu vill de ta det vidare genom att göra aktiviteter och evenemang i samband med Droppen, och se till att de prisade insatserna ger ringar på vattnet.

"Med Droppen vill vi hjälpa till att lyfta personer som visar att alla kan vara med att bidra till ett demokratiskt samhälle på sitt sätt! Vårt uppdrag som studieförbund är att uppmuntra till kunskapssökande och samhällsengagemang som främjar demokratin", kommenterar Rebecca Naess som är marknads- och kommunikationschef på Medborgarskolan.

Värdera erfarenhet från olika länder

Bland andra Folkuniversitetet kommer att intensifiera utvecklingen av studiecirkel som lockar människor som kommit hit från andra länder.

Folkuniversitetets generalsekreterare Gunnar Danielsson kommenterar det såhär: "I deras erfarenheter, kunskaper och intressen finns enorma värden som det svenska samhället skulle kunna ta så mycket bättre vara på, samtidigt som vi ger bättre förutsättningar för dem som av olika skäl kommit till Sverige. Här tror jag att kombinationen av svenska språket och olika intressen som deltagarna har med sig bär på massor av möjligheter som jag hoppas vi kan utveckla under de kommande åren!"

Gemensamma möten över trosgränserna

De sociala rörelserna i form av förbund, kulturnätverk och religiösa samfund är alla en del av folkbildningen. Att kyrkor, moskéer, tempel och synagogor vill fortsätta bjuda in till gemensamma utbildningar och publika seminarier är ett framtidslofte som föder hopp. Inte minst då det i dagens trossamfund i Sverige finns erfarenheter från olika delar av världen, många med tusenårig historia. Möten och kunskap är ett vaccin mot främlingsfientlighet.

Insatser mot extremism

Samtliga studieförbund vill bidra med kunskap och fler röster i debatten. Genom att lära av historien och vår omvärld kan vi bättre förstå samtidens utmaningar. Alla kan lära sig formulera sina tankar, men också lyssna på andras idéer och erfarenheter. Att ha demokratiska samtal utifrån alla människors lika värde.

ABF planerar att bygga ut sin folkbildning mot ra-

**Folkbildningen
är demokratins
självförsvar.**

ANNICA DAHL, ABF:S FÖRBUNDSSEKRETERARE

Samtidigt som ViMåstePrata genomförde demokratikonferenser pågick kampanjen #studieförbundensamlarsverige som en reaktion mot nedskärningarna. I till exempel Blekinge och Gävleborg passade man på att uppmärksamma kampanjen i samband med demokratikonferenserna.

sism. Man arbetar på ett kunskapsunderlag om högerextremism och dess idéer, nationellt och internationellt. Allt från politiska förslag till hat och hot mot arbetarrörelsens verksamhet. Underlaget ska kunna användas

När en grupp tonåringar kommer samman för att spela tillsammans, skriva låtar och förbereda sig för sin första spelning växer de som människor, men också som medborgare.

SAMUEL GUSTAFSSON,
FÖRBUNDSREKTOR PÅ STUDIEFÖRBUNDET BILDA

i studiecirklar. Ytterligare en satsning är utbildningar som ger deltagarna effektiva strategier att förstå och konfrontera högerextrema idéer både i debatter och andra sammanhang. ”Folkbildningen är demokratis självförsvar”, kommenterar Annica Dahl, ABF:s förbundssekreterare.

Engagemangsresan

Drömmen om det livslånga lärandet som ett centralt inslag i hur vi lever våra liv och bygger våra samhällen, är gemensamt för hela folkbildningen.

Med ambitionen att alla, var och en och tillsammans, tar ansvar för ett tillitsfullt, demokratiskt och hållbart samhälle anordnar Studieförbundet Vuxenskolan studiecirkeln Engagemangsresan 2040: bygget av en hållbar demokrati. Samma studieförbund arbetar för att det inför varje demokratiskt val ska finnas *Lättpratade valdiskussioner* i hela Sverige, och att blivande och nuvarande politiker ska öva på att berätta om visioner och konkreta förslag på ett lättläst och tillgängligt sätt för alla. ”Föreställ dig att både du och alla andra går därifrån med en känsla av ökad delaktighet och ett stort engagemang i den lokala demokratin”, säger Linus Olofsson, förbundschef på Studieförbundet Vuxenskolan. ●

Folkbildning om de kommande demokrativillkoren:

”Demokrati och statliga villkor – hur går det ihop?”

Under en längre tid har olika regeringar arbetat med att ta fram enhetliga demokrativillkor för bidragsgivning till civilsamhällets organisationer. Inom ramen för ViMåstePrata har studieförbunden lärt sig mer om villkoren tillsammans.

Bakgrund

Ett första förslag till villkor lades av den dåvarande (S) och (MP)-regeringen 2021. Förslaget föregicks av flera års diskussioner inom såväl civilsamhället som bland offentliga bidragsgivare. Frågan gällde behovet av enhetliga demokrativillkor för bidrag till idéburna organisationer och trossamfund? Och hur skulle de i så fall vara utformade.

Den nuvarande regeringen drog tillbaka propositionen med beskedet att ett nytt förslag skulle komma inom kort. Det dröjde till april 2024 och sedan dess har Studieförbunden i samverkan och ViMåstePrata arbetat med att sprida kunskap om innehållet i propositionen ”Statens stöd till trossamfund och civilsamhället – enhetliga och rättssäkra villkor Prop 2023/24:119” som klubbades i riksdagen i juni i år.

Ökad kunskap om villkoren

ViMåstePrata har haft i uppdrag att i samband med demokratikonferenserna 2023–2024 lyfta demokrativillkoren. Informationen har handlat mycket om innehållet i propositionen samt vad studieförbunden redan gjort för att möta kommande demokrativillkor. Studieförbunden i samverkans generalsekreterare David Samuelsson har hållit dragningar om villkoren vid samtliga demokratikonferenser.

Att anställda inom folkbildningen kan mötas är viktigt för att ta sig an framtidens demokratiutmaningar ihop.

Han har framhållit att studieförbunden står väl rustade. Inte minst genom den gemensamma demokratiförklaringen och demokratiombudet som finns i studieförbundens gemensamma kvalitetskod.

Oro för ökad kontroll

Dragningarna vid konferenserna har gett upphov till frågor från verksamma inom studieförbunden. Det som ofta återkommit är funderingar om en ökad kontroll och därmed administration, samt om tillämpningen av villkoren kommer att försvåra för samarbeten med föreningar, cirkelledare och föreläsare. Det har funnits en oro baserad på att några studieförbund upplever att de är ifrågasatta från olika håll.

Med anledning av de frågor och till viss del oro som folkbildare gett uttryck för ville ViMåstePrata utveckla möjligheterna för anställda på studieförbund att diskutera villkoren. Ett viktigt syfte med insatsen var att uppmuntra till att vara fortsatt modiga, men också att fundera över vad

Det är mycket mer spännande att säga ”Hur tänker du?” än ”Usch, fy jag vill inte ha med dig att göra!” och den enda institution i samhället som kan bidra till mer tolerans, öppenhet, mångfald och pluralism det är ju folkbildningen.

som oroar. Är det demokrativillkor, politiska utspel, medierapportering eller andra saker?

Vad villkoras av vem?

Vid två digitala tillfällen under hösten har närmare 200 anställda på studieförbund deltagit i samtal och workshops som inlett med korta föreläsningar av David Samuelsson respektive Johan Söderman. En fråga som diskuterades i fysiska och digitala grupprum var ”Statliga villkor och demokrati – hur går det ihop?”. Tankar om vad som villkoras och av vem lyftes. Deltagarna har också tagit ställning till olika demokratidilemmen.

Att vara modiga samtidigt som vi gör bra och riktig folkbildningsverksamhet är en balansgång. Genom att vi varit många som diskuterat denna avvägning, inte minst genom konkreta exempel, så tror och hoppas ViMåstePrata att folkbildningen blivit än bättre rustad att tillsammans fortsätta arbeta för demokrati. ●

JOHAN
SÖDERMAN
PROFESSOR
GÖTEBORGS
UNIVERSITETET,
WEBBINARIUM
24 OKT. 2024

Låt dialogen vara idealet

27

Inom folkbildningen finns möjligheter att prata om demokratin och dess villkor på ett fördjupande sätt, som inte stannar vid pekpinnar och regelverk. Dialoger mellan jämlikar om politiska frågor som går på djupet är nödvändiga om inte demokratin ska förvandlas till ett skådespel. Det menar folkbildningsforskaren Henrik Nordvall.

Dialogen är demokratin grundförutsättning. Det påståendet verkar inte särskilt kontroversiellt, eller hur? Det kanske till och med framstår som triviale, som något som närmar sig floskelnivån. Men tänk om det är tvärtom. Att detta påstående, som så obemärkt skulle kunna flätas in i ett anförande av vilken politiker som helst, i själva verket utgör ett radikalt perspektiv på samhället med långtgående konsekvenser.

Om vi tar utgångspunkt i tanken om dialogen som demokratin grundförutsättning kanske vi till och med landar i att det svenska samhället inte är särskilt demokratiskt. Den slutsatsen drog exempelvis folkbildaren, forskaren och författaren Bengt Nerman (1922–2016) när han betraktade samhällsutvecklingen i sin bok *Den offentliga lögnen* (1997). Boken, som har hunnit bli ganska gammal, tänker jag är ett bra avstamp om vi ska prata om folkbildningens roll, om demokratin och om vår tids hot mot den.

För visst lever vi i en tid när demokratin är hotad. Den demokratiska utvecklingen går åt fel håll. Det går att se globalt, och det går att se i Sverige. Men jag tror att det

är viktigt att komma ihåg att det är en utveckling som tog fart för länge sedan. Långt innan vi lärde oss nyord som filterbubblor och alternativa fakta.

Försvaret av demokratin handlar, som jag ser det, om något mer än att finputs och bevara något bra som vi redan har. Vi borde bli bättre på att uppmärksamma och diskutera de processer som i olika avseenden inneburit att demokratin som ideal inom många områden redan underminerats.

De processer jag tänker på här har beskrivits klokt av andra med ord som *marknadisering*, *teknokratisering* och *juridifiering*. I korta drag handlar det om att företag, experter och en alltmer omfattande och svåröverskådlig lagstiftning på olika nivåer fått större inflytande över allt fler delar av samhället. Det handlar om olika former av maktutövning som är svåra för medborgare att påverka, vare sig genom valsedeln eller medborgarligt engagemang. De kan dessutom vara svåra att påverka även för de folkvalda och blir på så vis något som utmanar folkstyret.

Att det är Bengt Nermans bok som först kommer till mig när jag ombeds skriva om folkbildningen och samta-

lets betydelse i försvaret av demokrati har både personliga och intellektuella skäl. När den kom i slutet av 90-talet och jag hörde honom presentera den på ett författarbesök i Humanisthuset på Umeå universitet bidrog den till något av en synvända. Den fick en formativ betydelse för mitt eget folkbildningsintresse. Ett intresse som inleddes som aktiv inom folkbildningen och som de senaste tjugo åren främst tagit sig uttryck i forskning och undervisning om folkbildning vid Linköpings universitet.

Bengt Nerman är nog inte idag ett lika känt namn inom Folkbildarsverige som det var tidigare. Han fostrades i kampen mot fascismen när den förra gången spred sig över Europa under 1930- och 40-talen. Med sin bok *Demokratins kultursyn* (1962) skakade han om dåtidens konservativa bildningssyn inom arbetarrörelsen. Han vände sig mot den smakfostrande bildningen som pådyvlades uppifrån. I stället pläderade han för att demokrater måste förstå, respektera och bejaka att människors möte med kulturen måste bygga på deras tidigare erfarenheter och de sammanhang de befinner sig i. Annars uppstår varken mening eller kvalitet i kulturmötet. Respekten för människors olika intressen och passioner måste finnas med i det folkbildande arbetet. Det framstår inte som kontroversiella idéer idag, men upprörde desto mer när den kom.

Genomslaget för *Den offentliga lögnen* blev inte lika

stort. Boken är en både personlig och politisk uppgörelse med vad han menar är både arbetarrörelsens och den liberala demokratins förfall. Den kan också läsas som en stridsskrift mot särhållandet av det personliga och det politiska. Det är den tudelning som Bengt Nerman ser som demokratins uppgift att överbrygga. Demokratin måste vila på ett möte mellan verkliga människor, öga mot öga, där gemenskap upprättas genom dialog. Dess motsats, diktaturen, kännetecknas av relationer mellan över- och underordnade, där de ledande inte har valts och inte kan avsättas av dem de bestämmer över. I detta sammanhang är monologen den dominerande kommunikationsformen – ett riktat budskap som kommer uppifrån och ned. Även om den liberala demokratin vilar på den fria marknaden som ett fundament, pekar Nerman på hur företaget som sammanhang präglas av samma kommunikationsform som diktaturen.

I fokus för Nermans kritik står en utveckling där allt större delar av samhället underkastats företagets makt och dess sätt att se på kommunikation och relationer mellan människor. Uppdelningen mellan överordnade och underordnade har förstärkts, menar han, inte bara genom ökande socioekonomiska klyftor – utan också genom ett sätt att tala.

Redan i slutet av 1990-talet utpekas en rad exempel där demokratin som ideal i samhället kommit att ersättas

med företagets. Det handlar inte bara om privatiseringar, utan om hur ett företagstänkande om styrning, kommunikation och rationalitet trängt in i stora delar av samhället och politiken – inklusive arbetarrörelsen. Han beskriver hur den politiska ledningen, precis som företagen, ser som sin uppgift att förankra redan fattade beslut och att ha en tydlig kommunikation riktad till medlemmar och väljare.

Som en möjliggörare av denna ordning beskrivs hur medierna blivit dramafabriker som förvandlar politiska skeenden till skådespel, med tydliga karaktärer som gör upp med varandra på en upplyst scen där reglerna är enkla och lätta att uppfatta. Där journalister kan spegla, kommentera och döma från en tänkt position utanför det sammanhang de är en del av att skapa.

Nermans kritik överlappar i många avseenden de globala tendenser i riktning mot avdemokratisering som den amerikanska politiska teoretikern Wendy Brown (2010; 2015) pekat ut. En sådan tendens är just att företagets makt över samhället nått en tidigare oöverträffad nivå, på bekostnad av folkstyret. Brown beskriver också hur politiken blivit ett medialt skådespel, där politiska val och processer dramatiseras och trivialiseras. Denna utveckling har bidragit till en politisk kultur där val och politik handlar mer om underhållning och image än om seriösa idédebatter. Politiken har dessutom blivit alltmer juridifierad, så att politiska frågor löses mer genom lagar och domstolar än genom demokratiska förhandlingar. Makt har därmed förflyttats från folkvalda organ till experter, jurister och teknokrater, vilket leder till minskad folklig kontroll. Brown menar att dessa avdemokratiseringstendenser har banat väg för auktoritär högerpopulism, och en förståelig misstro mot ett politiskt och medialt etablissemang.

Hur ska då dessa tendenser bemötas? Idéhistorikern Anders Burman har beskrivit det som att vi måste återpolitiserat demokratin och starkare betona dess jämlikhetsdimension (Burman 2020). Ett sätt att göra det, tänker jag, är att se dialogen som en bärande del i ett demokratiskt ideal. Det kan inspirera till motstånd när dialogen uteblir; när vi enbart förväntas lyda experters omdömen och förhärskande regelverk även i frågor om vad som är etiskt och demokratiskt riktigt. Eller när det tas för givet att företagets styrningsmodell kan appliceras på staten eller civilsamhället.

Jag tror att de flesta av oss har stött på de tendenser Nerman och Brown pekar ut. I mitt arbete som forskare har exempelvis forskningsetik alltmer juridifierats. Ofta krävs att en särskild forskningsetikmyndighet granskar och godkänner exempelvis de frågor forskare vill ställa till personer de vill intervjua. Om jag utan sådant tillstånd intervjuar en riksdagsledamot om hens politiska uppfattningar utgör det ett lagbrott med fängelse i straffskalan. Politisk åsikt utgör nämligen juridiskt sett en känslig personuppgift, oavsett sammanhang.

Forskningsetikfrågor har därmed alltmer fått karaktären av instrumentellt följande av regelverk, där rädsla för repressalier är drivande. För att slippa ännu en byråkratisk etikansökningsprocess kan det dessutom vara frestande att undvika tillståndspliktiga forskningsfrågor. Så byggs incitament in som kan leda forskningens uppmärksamhet bort från exempelvis människors erfarenheter av funktionsvariationer eller rasism – och bort från deras politiska åsikter.

Inom folkbildningen kan vi ana en liknande utveckling. Regelverk rörande etik och demokrati samt expertfunktioner får ett allt större inflytande över styrning och uppföljning av folkbildningen. Kombinationen av större administrativa krav och rädslan att göra fel kan paralysera. Jag kan tänka mig att arrangörer på studieförbund, som tidigare brett välkomnat föreningar till forumarrangemang för idéutbyten, blir mer restriktiva med inbjudningarna. Om ekonomiska och juridiska repressalier kan följa om det dyker upp föreningar där personer kan ha fel värdegrund, blir det säkrast att bara bjuda närstående organisationerna där styrelsen består av bekanta personer.

Jag tror att det här är sådant vi måste prata om mer som ett led i försvaret av demokratin: inskränkningar och det minskande folkliga inflytandet som följer av utvecklingar inifrån det formellt demokratiska systemet. Var för sig kan enskilda exempel tyckas små och motiverade av särskilda omständigheter. Men vi kan också se och prata om dem som delar i en långvarig samhällsomvandling. Om vi gör det tillsammans, minskar vi inte bara känslan av att vara enskilda rättshaverister i ett system som bara förväntar sig lydnad i demokratins eller etikens namn. Vi bidrar till att stärka demokratins grundförutsättning – dialogen. Och inte minst, vi går från att vara isolerade individer till att ingå i en gemenskap.

Det demokrativärnande som stannar vid att peka finger åt och hålla avstånd från grupper med anti-demokratiska värderingar kan göra att vi stirrar oss blinda på de hot mot demokratin som framträder i samhällets utkanter. Då kan vi missa den avveckling av demokratiska relationer som skett på bred front och som drivits på från dess centrum. Därför får samtalen om demokrati inom folkbildning inte fastna i statens senaste demokrativillkor för statsbidrag. Inom folkbildningen finns nämligen alltjämt en unik möjlighet att skapa arenor för kritiska dialoger om demokratins grundläggande villkor i samhället. ●

Henrik Nordvall, professor vid Institutionen för beteendevetenskap och lärande på Linköpings universitet.

Litteratur

- Brown, W. (2010). Numera är vi alla demokrater. I Agamben, Giorgio, m fl. *Vad innebär det att vara demokrat?* Tankekraft förlag.
- Brown, W. (2015). *Undoing the demos: Neoliberalism's stealth revolution*. MIT Press.
- Burman, A. (2020) Att återpolitiserat demokrati. I Burman, A., & Kaveh, S. *Demokratin och det politiska: Essäer om samtidens politiska tillstånd*. Södertörns högskola.
- Nerman, B. (1962). *Demokratis kultursyn*. Bonnier.
- Nerman, B. (1997). *Den offentliga lögnen*. Atlas.

ViMåstePrata bad om en framtidsspaning om demokrati och folkbildning av två tankesmedjor. I framtiden vägrar folkbildningens försvarare att vara tysta och är mer tydliga. Det tror **Ulrica Schenström** från den gröna och liberala tankesmedjan Fores och **Ola Bo Larsson** från den progressiva tankesmedjan Arena Idé som har ett medborgar- och löntagarperspektiv. De är överens om att bildningen måste uppskattas mer, men betonar olika lösningar – att engagerade höjer rösten och öppnar dörren för fler, respektive ett nationellt bildningslyft.

ViMåstePrata betonar att tankesmedjor väcker debatt för att påverka. Åsikterna som uttrycks i texterna är skribentens egna.

Folkbildningens avgörande roll i en tuff tid

Vi är många som oroar oss för den rådande samhällsutvecklingen. Hela den liberala världsordningen är i gungning och tonen i samhällsdebatten blir alltmer hatisk. Samtidigt är världen full av människor som vill bidra till ett gott och demokratiskt samhälle. Här kan folkbildningen spela en avgörande roll.

Bildade och drivna medborgare är en förutsättning för att skapa ett rikt, demokratiskt och tillitsfullt samhälle. Bildningens roll i samhället tenderar ofta att underskattas, men kunskap är faktiskt grunden för att vi ska utvecklas som människor och öka förståelsen för varandra. Och när vi tillsammans engagerar oss för något meningsfullt kan vi både finna sammanhang och göra världen till en bättre plats. Därför är folkbildning viktig.

Den svenska folkbildningen är nu inne i tuff period. Detta gäller särskilt studieförbunden. År 2023 meddelade nämligen regeringen och deras samarbetsparti att de skulle dra ned på de statliga anslagen till studieförbunden. Om beslutet hade föranletts av en konsekvensanalys hade den visat att nedtrappningen av anslagen särskilt drabbar människor i våra landsorter och förorter. Det skulle även framkomma att ett av studieförbunden skulle tvingas avsluta hela sin verksamhet.

För att dessa följdverkningar skulle belysas krävdes det att vi på den gröna och liberala tankesmedjan Fores gick samman med arbetarrörelsens tankesmedjan Tiden och gjorde det förarbete som regeringen aldrig genomförde. I rapporten

Ett tystare Sverige: konsekvensanalys av de minskade statsbidragen till studieförbunden visade vi, med hjälp av en enkätundersökning, att regeringens nedtrappning av statsanslagen kommer att få långtgående negativa effekter för den svenska folkbildningen. Effekterna kan sammanfattas som färre deltagare på färre platser i landet till högre avgifter. Därför är det synd att regeringens beslut fattades så lättvindigt.

Det är i tuffa tider som vi behöver hålla samman och hjälpas åt. Om vi fortsätter förbättra våra verksamheter och vägrar vara tysta kommer förändring att ske. Tillsammans kan vi se till att nya svenskar får lära sig språket och att människor som fötts i svåra förhållanden kan börja drömma om att bli världsartister eller konstnärer.

När krafter vill ställa grupp mot grupp och polarisera bidrar folkbildningen med förståelse och sammanhållning. När skolan brister i sitt kunskapsförmedlande uppdrag ger folkbildningen livslångt lärande. Och när den liberala demokratin i världen sjunker tillbaka till de lägsta nivåerna sedan Berlinmurens fall erbjuder folkbildning hopp om förändring.

Du som engagerar dig i studieförbund, folkhögskolor, föreningsliv eller någon annan del av civilsamhället är viktig. Det är sådana som du som får vårt samhälle att hålla samman och röra sig framåt. Fortsätt höja rösten för det du tror på och öppna dörrarna för att fler ska kunna hitta ett meningsfullt engagemang. ●

Ulrica Schenström,
vd tankesmedjan Fores.

Du som engagerar dig i studieförbund, folkhögskolor, föreningsliv eller någon annan del av civilsamhället är viktig.

Folkbildningens framtid stavas förankring – och ett bildningslyft

Folkbildningen hösten 2024 är en dyster plats. Studieförbunden har tappat 250 miljoner kronor under det första av tre nedskärningsår som regeringen planerar för. Folkhögskolan blev av med tillfälliga ersättningar på 500 miljoner kronor mot att 100 permanenta miljoner tillkom som stöd. Detta samtidigt som kostnadsökningar för personal, lokaler och material har skjutit i höjden.

Även i framtiden kommer uppföljningen av skattepengarna ta utrymme i diskussionen om folkbildningen. Oavsett om Folkbildningsrådet är en myndighet eller en del av folkbildningens egen självförvaltningsmodell ska personal granska och kontrollera att det är ordning och reda. Och kvalitet i verksamheten.

Idag har Folkbildningsrådet vuxit kraftigt med framför allt fler ekonomer, jurister och statistiker. De är säkert bra yrkespersoner, men balanspunkten mellan tillit och kontroll av folkbildningens kvalitet är just en fråga om kvalitet, och inte kvantitet. Tankesmedjan Arena Idé har gett ut skriften

▲ Jenny Landberg, Folkuniversitetet, planerade konferensen i Eslöv ihop med kollegor från SV, ABF och Ibn Rushd med stöd av ViMåste Prata.

Gösta Vestlund – folkbildaren från framtiden som beskriver en lång folkbildningserfarenhet, som slutar på Skolöverstyrelsen för att relativt ensam följa upp folkhögskolornas verksamhet. Gösta hade, för att låna begreppsvärlden från Aristoteles, en god balans mellan de tre kunskapsformerna episteme (teoretisk/vetenskaplig kunskap om Skolöverstyrelsens regelsystem), techne (praktisk-produktiv kunskap om hur en folkhögskola fungerade) och fronesis (praktisk klokhet utifrån sin långa erfarenhet som rektor, lärare och deltagare på flera folkhögskolor).

Folkbildningsrådet bör beakta exemplet Gösta Vestlund. Rådet bör undvika new public management som kvalitetsmetod och åter jobba med tillit, tydlighet och varierade kvalitetsindikatorer som styrmedel. Framtidens folkbildningsråd anställer förhoppningsvis erfarna generalister, och följer ledstjärnan dialog och decentralism i relation till folkbildningen.

Att hela studieförbund försvinner på grund av att politiken eller myndigheten ändrar förutsättningar för att överleva ekonomiskt är resurs-slöseri eftersom till exempel ideellt engagemang från medlemsorganisationer och cirkelledare tar lång tid att arbeta upp. Folkbildning bygger på mötet mellan deltagarnas och respektive folkbildarorganisationens engagemang och vilja till livs- och samhällsförbättring.

Folkbildning som saknar detta bör naturligtvis inte finnas. Historien visar upp många exempel där lokal studieförbundsverksamhet inte haft ett existensberättigande och fått gå upp i en annan verksamhet inom samma studieförbund, eller folkhögskolor som får flytta på sig för att samhället förändrats. Det är så det ska fungera även i framtiden.

Eftersom folkbildningen, till skillnad från det offentliga, finns i hela Sverige vilar ansvaret på folkbildningens axlar att införliva nya sociala rörelser och medborgare där de dyker upp.

För att kunna hantera detta ansvar måste folkbildningen bli synlig och tydlig.

Synligheten kommer att kräva mer samarbete mellan olika folkbildningsinstitutioner. På många mindre orter kräver framtidens ekonomi troligen att ett eller flera studieförbund går ihop med en folkhögskola om en strategiskt placerad lokal för att kunna förankra sin betydelse på orten. Eller gör gemensam sak med en lokal kulturorganisation eller en stark förening. Folkbildningen ska finnas där den

behövs och det måste märkas att den finns.

Folkbildningens framtida uppgift är också att knyta ihop geografiska och digitala miljöer.

Då är det viktigt att ta plats i den nya och att hantera den digitala revolutionen med AI, algoritmer och alternativa fakta.

Idag får folkbildningen verksamhetsbidrag och uppföljningskrav på kommunal, regional och statlig nivå. För att folkbildningens dynamik framåt ska fungera som i resonemanget ovan krävs en aktiv offentlighet som stimulerar och styr folkbildningen till att spela den samhällsbärande rollen. Då krävs troligen en annan, holistisk finansieringsmodell, där det lokala och det statliga bättre än nu samverkar.

Det finns en anledning att trycka på allvaret med folkbildningsuppdraget. För folkbildningen betyder det fokus kultur, existensen och samhällsfrågorna. Folkbildningen ska vara ett alternativ till individualism och konsumism. Folkbildningen är igår, idag och imorgon ett aktivt demokratiarbete som handlar om att lyfta hela samhället i riktning mot tillit och empati med relationerna, reflektionen och kunskapen som medel.

I det här perspektivet blir folkbildningen i framtiden viktig för nationen Sverige. I framtiden kommer vi troligen inte att prata mindre om beredskap och försvar. Eller om självförsörjning och lokal krisberedskap. Här blir folket i folkbildningen något viktigt att lyfta, som tillhörande en progressiv tanketradition där ord som demokrati och solidaritet är vanliga.

Det betyder att vi är nyfikna tillsammans och att det är viktigt för nationen Sverige. Folkbildningsutredningens fokus på individen och nedgraderingen av demokrati till delaktighet rimmar inte väl med denna framtid.

Oavsett om denna progressiva folkbildningsspaning förverkligas eller inte, kommer folkbildningen

Inom folkbildningen finns stora resurser i form av kunniga människor, inte minst goda samtalsledare. Josef Åhman, rektor för Folkuniversitetets region mitt var moderator i Uppsala, här i samtal med länsbildningskonsulent Dima Sarsour.

att behöva berätta, förankra och argumentera inför unga och gamla, och inför makthavare lokalt och centralt, för att stoppa dagens dränering av folkbildningen.

Men folkbildningens framtid av görs också utanför folkbildningen.

För om vi nu ska visionera om folkbildningen, och få tillbaka stödet till den, så behöver blicken för en stund lämna folkhögskolorna och studieförbunden och titta på den funktion den fyller i samhället och vilka andra delar som också fyller samma funktion. Visionen om en god framtid för folkbildningen behöver vara en vision om ett framtida samhälle där bildningen tas på allvar på bred front.

Begreppet bildning kan leda tankarna åt olika håll, men både den

progressiva rörelsen och andra kan säkert enas om att bildning i ordet folkbildning representerar kunskap och upplevelser som gör individer mer nyfikna på livet och samhället. Om vi använder ordet bildning på det sättet vidgar vi folkbildningen till fler politikområden: kulturen, media, akademien, skolan med flera.

En av Sveriges grundlagar är yttrandefrihetslagen. Den provas hårt i tider av kulturkrig och globalisering. Bildningen hjälper medborgarna att stresstesta frihetens gränser.

En annan är regeringsformen från 1974, som redan i andra paragrafen lyfter statens ansvar för Sverige och svenskarnas ekonomiska, sociala och kulturella välfärd. Bildningen i den här breda bemärkelsen bidrar till alla tre välfärdsnivåer.

Utan nyfikenhet ingen innovationskraft. Utan innovationskraft ingen ekonomisk utveckling. Därför är det överraskande att det tog så lång tid för näringslivet att, genom Handelshögskolans rektor Lars Strannegård, larma om att svenska näringslivstoppar i internationella jämförelser brister i bildning och nyfikenhet. Sambandet mellan den offentligt stödda kulturen, kreativa näringar och samhällets hela produktivitet är viktigt att prata om.

Bildningen skapar nytänkande och skapande medborgare som för en modern

demokrati framför sig. En sådan demokrati utmärks av att en skola är mer än ett betygssystem, att barn och ungdomar får ta del av estetiska uttrycksformer, att humanistiska studier uppmuntras, att oberoende och resursstarka media bekämpar fake news, att det fria kulturlivet och kulturinstitutionerna har en stark finansiering, att det satsas på civilsamhället och att kulturjournalistiken ger sina läsare nya vyer – till skillnad från dem algoritmer och kapitalet serverar.

Vi vet att Sverige är ett av världens mest individualistiska länder. Just därför har folkbildningen varit extra viktig för att föra oss samman tillräckligt mycket för att demokratin i Sverige ska fungera. Därför är offentligt stöd till media, kulturen, civilsamhället och folkbildningen avgörande. Den skattefinansierade bildningen ger svensken ett bättre erbjudande än brottslighet, ohälsa och ensamhet.

Men det finns väl inga pengar? Jo, det handlar om vad ett samhälle prioriterar. Dessutom är Sverige ett extremt land med sin låga nivå på statsskulden och uteblivna investeringar i framtidens samhälle. Dagens politiker har under tre decennier levt under devisen att "spara i ladorna" vilket hämmar all framtidsutveckling. Folkbildare och andra kommer att behöva delta i den politiska debatten om det finanspolitiska ramverket med mera, om folkbildningen ska ha en framtid.

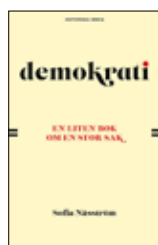
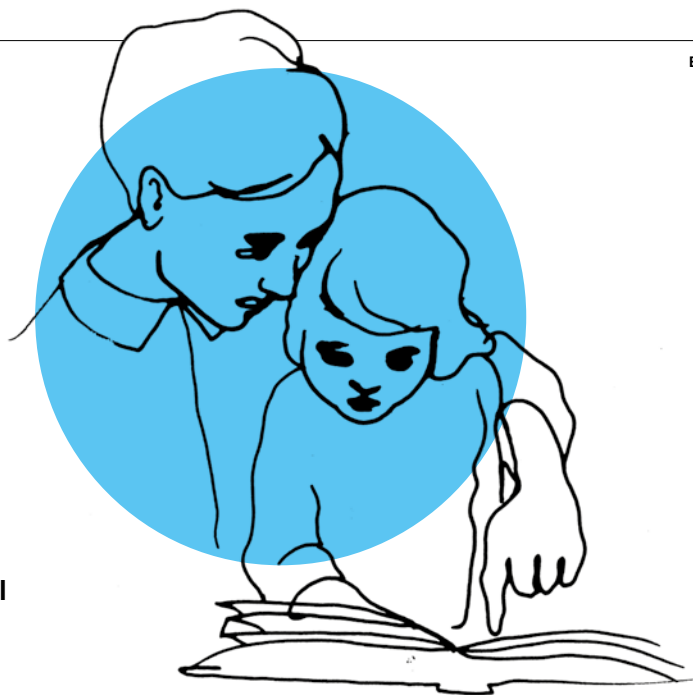
Framtidens folkbildning behöver vara aktuell, nationell och någorlunda fri. Men den är framför allt beroende av att Sverige imorgon satsar på ett bildningslyft, eftersom dagens folkbildare, medborgare och politiker tappat insikten om bildningens betydelse för ett gott samhälle. ●

Ola Bo Larsson,
programchef för kultur och folkbildning på Arena Idé.

Boktips

Här kommer nio boktips för fortsatta samtal om demokrati. Låna på biblioteket, läs själv eller tillsammans i en studiecirkel. Du hittar fler tips på vimasteprata.se

Demokrati – En liten bok om en stor sak (2021)
Sofia Näsström

I tio korta kapitel ger författaren svar på några av de vanligaste och viktigaste frågorna

som ställs om demokrati i tider av kris.

Så dör demokratier (2022)
Steven Levitsky och Daniel Ziblatt

Donald Trumps presidentskap har väckt en fråga som många aldrig trodde att vi skulle

ställa: Är den amerikanska demokratin i fara? Författarna menar att svaret är ja.

Vit skörhet (2021)
Robin Diangelo

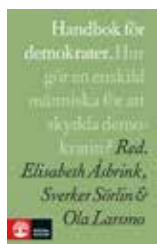
Fenomen som kallas vit skörhet, nämligen vitas ovilja att förstå vithetens roll i det rasistiska systemet.

Frågor jag fått om förintelsen (2018)
Hédi Fried

I över trettio år har Hédi Fried rest runt i svenska skolor för att tala om Förintelsen. Vittnesmålet har

berört tusentals elever landet runt.

Handbok för demokrater (2018)
Sverker Sörlin, Ola Larsson och Elisabeth Åsbrink med flera

En antologi, 21 bidrag, 24 författare, handledning till varje kapitel.

Alternativa fakta: om kunskapen och dess fiender (2017)
Åsa Wikforss

Finns alternativa fakta? Är kunskap en social konstruktion? Kan något vara sant för mig men inte för dig? Åsa Wikforss, professor i teoretisk filosofi, diskuterar vad kunskap är, vilka psykologiska mekanismer som ligger bakom resistensen mot fakta och hur vi kan motverka den.

Folksstyret i rädslands tid (2017)
Daniel Lindvall och Olle Wästberg

Olle Wästberg var ordförande och Daniel Lindvall huvudsekreterare i den statliga

Demokratiutredningen som kom 2016. De analyserar och för fram tankar och förslag på hur demokratin kan reformeras.

Tips att ladda ned

Lärarhandledning:

Frågor jag fått om förintelsen (2018)
Hédi Fried

Handledning kan laddas ned på nok.se.

Strategi för en stark demokrati – främja, förankra, försvara (2018)

Regeringens demokratistrategi publicerad 2018 belyser de utmaningar som demokratin står inför idag och prioriteringar för demokrati i politiken. Regeringskansliet Kulturdepartementet.

Den kan laddas ned på Regeringen.se

Dra ett kort!

ViMåstePrata har gett ut samtalskort om demokrati. Ni som arrangerar ett folkbildningsmässigt samtal om demokrati kan ha med dem som en del av aktiviteten. De fungerar bra för skola och föreningsliv. Du hittar mer information, kan ladda ned och beställa på nätet.

Samtalskort om demokratiska dilemman

Korten vänder sig till ledare, lärare, förtroendevalda och personal. Hur står vi säkra och starka i demokratins namn? Hur hanterar vi komplicerade situationer – demokratiska dilemman.

Exempel på frågor och dilemman för till exempel en förening eller skola:

- Någon i gruppen säger något

Dialogkorten togs fram till konferenserna och finns för nedladdning tillsammans med en handledning på ViMåstePratas hemsida.

nedsättande och kränkande om andra människor.

Hur hanterar ni det, om det handlar om någon i gruppen?

Hur hanterar ni det, om det handlar om personer utanför gruppen?

- Vad får er att säga nej till samarbete?

Vilka skulle ni aldrig kunna samarbeta med? Vilken värdegrund fattas beslutet på? Motivera ert beslut.

Vad tänker ni om att de söker samarbete hos någon annan om ni säger nej?

Tips för demokratiska samtal

Ur "Lärarhandledning för samtalskort om demokrati".

Ett bra samtal handlar inte om att få andra att ändra sin åsikt. Det

handlar om att våga och vilja säga sin åsikt och att möta andras utan att hamna i en debatt.

- Lyssna för att förstå.
- Ge och ta plats.
- Hålla en respektfull ton.
- Vara tydlig med skillnaden mellan fakta och åsikter.
- Utgå ifrån att alla vill varandra väl.
- Hålla sig till ämnet.

Ett begrepp som har använts på senare tid är: "provprata". Det betyder att den som pratar kanske inte är helt genomtänkt utan vill testa en tanke. Och det i sin tur innebär att den som lyssnar måste försöka förstå den andre och inte direkt fördöma det hen säger om en inte håller med. Den som lyssnar kan göra detta genom att ställa nyfäna följdfrågor och därigenom få till ett samtal.

Boka en talare!

Engagerade demokratitalare kan inspirera fler att lära mer, skapa dialog och aktivera sig för ett bättre samhälle. ViMastePrata har många tips, här kommer tre exempel.

Genom att öva upp vårt civilkurage, kan vi påverka mer än vi tror

Mina Dennert, författare, journalist och grundare till #jagärhär.

Bakgrund

Har vunnit en stor mängd priser för sitt arbete som grundare av #jagärhär och I Am Here International. Rättviseförmedlingens Rättvisepris, Årets Samhällsaktör, Faktumgalans pris för Årets integration, Årets initiativ och Anna Lindh-priset.

Pratar om

Hur drev på sociala medier begränsar yttrandefriheten och hotar demokratin. Hur vi alla kan involvera oss i samhällsdebatten med modiga samtal som aktivt motverkar spridningen av missinformation. Mina Dennert är bra på att mana till civilkurage genom att dela med sig av konkreta verktyg och strategier för att identifiera, granska och bemöta desinformation med självförtroende. Med aktuella exempel visar Mina hur vi kan förhålla oss till AI, hur vi kan hitta pålitlig och faktagranskad information, samt betydelsen av att sprida källtillit.

När Mina diskuterar med unga lägger hon särskilt fokus på tex. AI, desinformation, konspirationsteorier, drev, källtillit, faktagranskning, mobbning, genusfrågor eller rasism. Hon inkluderar gärna övningar som simulerar situationer relaterade till de utmaningar som verksamheten står inför.

Det finns en ängslighet i mångfaldsarbetet, men låt inte rädslan för att göra fel förlama er

Barakat Ghebrehawariat, föreläsare och författare.

Bakgrund

Barakat Ghebrehawariat är en entreprenör med kommunikation som kompass och demokrati som drivkraft. Barakat är en föreläsare, rådgivare och utbildare med lång erfarenhet av att arbeta med mångfald utifrån ett kommunikationsperspektiv. Idag driver han förändringsbyrån Demokrteam och är en flitigt anlitad föreläsare, processledare och expertrådgivare. Barakat är expert på TV4 Nyhetsmorgon, styrelseordförande för Fanzingo och juryledamot för Allbrightpriset.

Pratar om

Vad menas med vithetsnorm? Hur används begreppet rasifiering? Varför kallas människor som är födda här invandrare? Heter det flykting eller människor på flykt? Vad "får" man säga och vad spelar det egentligen för roll vem som säger vad?

Det är lätt att känna sig vilsekommen i begreppsjungeln och många är rädda för att säga fel i en snabb Twittervärld som utspelar sig i realtid. Den här ängsligheten har träffsäkert döpts till "teoretisk ångest". Men hur dämpar vi vår teoriångest?

Botemedlet är inte att prata mindre. Tvärtom, vi behöver kommunicera mera. Mera inkluderande. Det handlar därför inte om att sluta säga "fel" utan om att börja göra rätt. På rätt sätt. Att lära sig prata demokratiska – rätt och slätt.

Varför ska vi egentligen ha demokrati?

Lena Berggren, docent i historia.

Bakgrund

Berggren är prisbelönt universitetslärare och uppskattad folkbildare som bland annat jobbat med teater och i serieformat. Hennes forskning har behandlat antisemitism, rasism och fascism, men även demokratifrågor ur ett idéhistoriskt perspektiv.

Pratar om

Vad demokrati egentligen är bortom floskler och fina slagord, hur demokratin har vuxit fram historiskt och hur dagens hot mot demokratin ser ut.

Budskap

Demokrati på djupet är absolut nödvändigt för att vi ska kunna bekämpa rasism, homofobi, sexism och andra typer av fördomar och orättvisor.

Bra på

Att skapa förståelse för varför demokratin är viktigt att slå vakt om – varje dag.

Önskelista till länsbildnings- förbunden

Här kommer medskick till landets bildningsförbund!
I utvärderingarna från demokratikonferenserna visar många svarande att det finns en vilja till fortsatta samarbeten om folkbildning och demokrati, och att länsbildningsförbunden har en viktig roll.

1. Fler mötesplattnar

Vi vill se fler träffar där hela folkbildningen möts, och ha årliga liknande konferenser om folkbildning och demokrati.

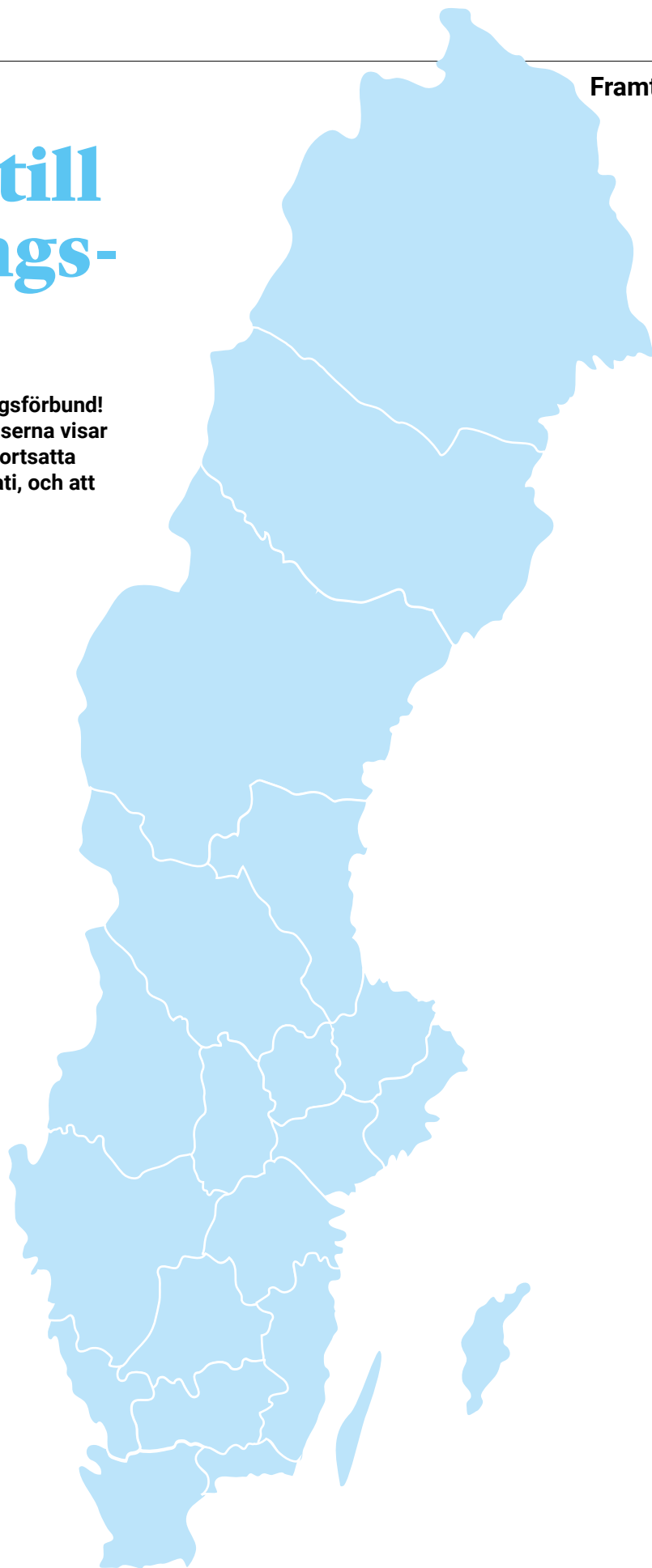
2. Ökad synlighet och opinionsbildning

Vi vill att länsbildningsförbunden fortsätter sprida kunskap om folkbildning i såväl yrkesliv som privat, ökar synligheten av vår verksamhet och genomför mer opinionsbildning för att lyfta demokratis roll inom folkbildningen.

3. Initiativ för inkludering

Vi är redo att delta i praktiska initiativ för inkludering. Vi vill att länsbildningsförbunden bjuder in till fler sammanhang där människor från olika bakgrunder möts, och att man tillsammans lyfter fram samarbeten där demokrati och folkbildning kan göra skillnad.

Hälsningar från deltagarnas på ViMåste
Pratas demokratikonferenser 2023–2024.

Ett fritt kulturliv är en förutsättning för demokrati. Vid varje konferens har funnits kulturinslag i form av körsång, poesi-läsning eller som här ett specialkomponerat *Folkmusikaliskt medley till folkbildningen* av Alice Andersson från Delsbo.

ViMåstePrata

ViMåstePrata är en demokratiseringsinsats inom folkbildningen, som initierades av förintelseöverlevaren Hédi Fried 2017. Idag drivs arbetet av Studieförbunden i samverkan med stöd från Folkbildningsrådet. ViMåstePrata genomför bildningsinsatser, tar fram material, genomför konferenser och webinarier som rör aktuella demokratifrågor såväl i omvärld som i folkbildning. ViMåstePratas ambition är att lyssna in och möta folkbildningens behov och skapa gemenskap och vägar framåt för en stark demokrati.

Vi är Studieförbunden

Studieförbunden är de nio studieförbundens bransch- och intresseorganisation. Våra medlemmar är: ABF, Folkuniversitetet, Ibn Rushd, Medborgarskolan, NBV, Sensus studieförbund, Studieförbundet Bilda och Studieförbundet Vuxenskolan. Tillsammans har vi agiterat för bildning och demokrati sedan 1903. Studieförbunden i samverkan arbetar bland annat med påverkans- och kvalitetsfrågor samt med studieförbundens administrativa systemet Gustav.

Läs om ett år av möten om demokrati och folkbildning. Samtal och diskussioner från norr till söder arrangerade av lokala och regionala bildningsförbund, från Luleå till Eslöv. Vi har samlat röster och upplevelser och utvärderingar i den här skriften.

Vad gör vi nu? I skriftens andra del kommenterar studieförbund, forskare och tankesmedjor hur de ser på framtiden: folkbildningens roll, kommande insatser med folkbildning för demokrati och en analys som utgår från dagens hot mot demokratin. Här finns också tips på fortsatta samtal: demokratitalare, samtalskort och mer läsning.

För att lyfta två citat ur skriften: Dialog är en grundförutsättning för demokrati, och demokrati är ett sätt att organisera konflikter.

Håll samtalen levande!

Demokratikonferenserna 2023–2024 var en del av ViMåstePrata, ett demokratiinitiativ inom folkbildningen.

#Vi måste prata

En del av folkbildningen
vimasteprata.org